

Inaugurele rede Berno van Meijel

Kleurrijke perspectieven. Notities over de GGZ-verpleegkunde

Inleiding door de OenG-redactie

Berno van Meijel, lector bij Hogeschool Inholland, is per 1 oktober jl. benoemd tot bijzonder hoogleraar GGZ-verpleegkunde bij de afdeling Psychiatrie van het VUmc te Amsterdam. Tevens is hij als lector/hoogleraar werkzaam bij de Parnassia Groep. De leerstoel is ingesteld om interventies te ontwikkelen en de effectiviteit ervan te onderzoeken voor de beroepspraktijk van de ggz-verpleegkundigen. Op 8 april hield hij zijn inaugurele rede 'Kleurrijke perspectieven. Notities over de GGZ-verpleegkunde'.

Prof. dr. Berno van Meijel*

De inaugurele rede begon ik met een beschouwing van de twee perspectieven waarmee de mensheid de wereld waarneemt: de ratio en de emotie, oftewel de analytische en de holistische aanpak, en de confrontaties die deze twee 'werkelijkheden' kunnen veroorzaken. Bijvoorbeeld: mensen zijn objectief gezien niets meer dan een verzameling atomen in de oneindige tijd en ruimte, maar subjectief gezien hechten zij en hun naasten zeer veel aan hun leven, en doet men er alles aan om dit leven in stand te houden. Deze dualiteit heeft op een onderzoeker in de ggz een grotere professionele impact dan op bijvoorbeeld een natuurwetenschapper of een kunstschilder. Deze kunnen immers prima putten uit enkel de ratio of de emotie. Voor ggz-onderzoekers ligt dit echter anders. Probeer je de geest van de patiënt op analytische en objectiverende wijze te doorgronden of treed je als onderzoeker binnen in de complexe subjectiviteit van het individu om zo de psychische realiteit te verkennen?

De ggz-verpleegkunde is een vakgebied in ontwikkeling met een nog korte wetenschappelijke traditie. Desondanks is de academisering van het vakgebied de laatste jaren in een stroomversnelling gekomen. Daarbij zoekt de ggz-verpleegkunde haar plaats binnen de dominante wetenschappelijke paradigma's. In deze zoektocht moet er gewaakt worden voor het inslaan van dwaalwegen, die minder productief of zelfs schadelijk kunnen zijn voor de ontwikkeling van de beroepsgroep. Twee van deze mogelijke dwaalwegen zijn de reductionistische visie en het quasi-professionalisme. De *reductionistische visie* stelt de werkelijkheid simpeler voor dan deze is. Een versimpelde voorstelling, bijvoorbeeld via

de eenzijdige biologische benadering van psychische aandoeningen, kan integrale visies op diagnostiek, behandeling, zorg en onderzoek in de geestelijke gezondheidszorg en in de ggz-verpleegkunde belemmeren. Het *quasi-professionalisme* wordt geïllustreerd aan de hand van de classificatiesystemen die voor de verpleegkunde zijn ontwikkeld. De meerwaarde voor positieve patiëntenuitkomsten, de wetenschappelijke validiteit en de bruikbaarheid van dit complexe systeem in de praktijk van de dagelijkse ggz-verpleegkunde worden ter discussie gesteld. Deze bedenkingen lijken in strijd met de optimistische geluiden die juist hoorbaar zijn vanuit de aanhangers van de classificatiesystemen, wat de noodzaak tot debat hierover des te urgenter maakt. Deze dwaalsporen in het achterhoofd houdend, pleit ik ervoor om het onderzoek binnen de ggz-verpleegkunde op te zetten vanuit twee perspectieven: het positivistische en fenomenologische paradigma.

Van buitenaf en van binnenuit

Het *positivistische paradigma* is van nut om 'van buitenaf' de objectieve realiteit te aanschouwen, met als doel om vooral via kwantitatieve methoden de werkelijkheid te beschrijven, associaties te bestuderen en om effecten van interventies in kaart te brengen. Het *fenomenologische paradigma* is van nut om 'van binnenuit' de subjectief ervaren werkelijkheid van patiënten met behulp van kwalitatieve onderzoeksmethoden te onderzoeken, om vanuit deze kennis patiëntgerichte interventies te kunnen ontwerpen die aansluiten bij de beleving en behoeften van patiënten. Beide perspectieven op de werkelijkheid zijn van waarde. Dit methodologische pluralisme draagt ertoe

FOTO: INHOLLAND

bij dat uiteenlopende vraagstellingen die relevant zijn voor de ggz-verpleegkunde bestudeerd kunnen worden. Daarmee kan het vakgebied van de ggz-verpleegkunde maximaal tot ontwikkeling worden gebracht.

Binnen het onderzoeksprogramma van de leerstoel ggz-verpleegkunde neemt het concept 'zelfmanagement' een belangrijke plaats in. Bij thema's als terugvalpreventie bij psychose en anorexia nervosa zien we zelfmanagement terug, maar ook in de zogenaamde *collaborative care*-interventies, voor patiënten met een ernstige persoonlijkheidsstoornis of bipolaire stoornis. Deze thema's zullen de komende jaren binnen de leerstoel en het lectoraat verder aandacht krijgen. Daarnaast zal de aandacht voor de somatische gezondheid en leefstijl van patiënten met een ernstige psychische aandoening geprioriteerd worden. Voor opleiders in de (ggz-)verpleegkunde zijn de geschetste paradigma's en de

beschreven noodzaak tot integratie ervan van groot belang. Voor aankomende werkers in de gezondheidszorg geldt immers dat zij hun analytische competenties dienen te benutten in het kader van rationele klinische besluitvorming: van systematische probleemanalyse tot en met de evaluatie van effecten van behandeling en zorg. Daarnaast is het in het kader van kwalitatief hoogwaardige patiëntgerichte zorg noodzakelijk dat professioneel gehandeld wordt vanuit het belevingperspectief van de patiënt. Pas door de integratie van beide perspectieven in de professionele praktijk van de gezondheidszorg kan goede kwaliteit van zorg worden

gerealiseerd. In het onderwijs dienen de theoretische principes van beide paradigma's aan de orde te komen, evenals de praktische vertaling ervan naar casuïstiek in uiteenlopende zorgsituaties. Tijdens stages kan de concrete toepassing en integratie van beide perspectieven verworven en getoetst worden, zodat aankomende werkers in de gezondheidszorg optimaal worden voorbereid tot het verlenen van patiëntgerichte en effectieve zorg.

Over de auteur

Prof. dr. Berno van Meijel is lector bij Hogeschool Inholland en bijzonder hoogleraar ggz-verpleegkunde bij VUmc te Amsterdam. Daarnaast is hij lector/hoogleraar binnen de Parnassia Groep. Van Meijel is betrokken bij de academische werkplaats herstel en rehabilitatie van GGZ inGeest. Herstelondersteunende zorg ligt voor een belangrijk deel binnen het domein van de ggz-verpleegkunde. De samenwerking tussen de academische werkplaats en Van Meijel biedt dan ook nieuwe kansen om het verpleegkundig vak op dit thema verder te professionaliseren.